

Cyngor Sir Ynys Môn	
Pwyllgor:	Cyngor Sir
Dyddiad:	18 Hydref 2016
Teitl yr Adroddiad:	Arolwg 2018 o Etholaethau Seneddol yng Nghymru – Cynigion Cychwynnol gan y Comisiwn Ffiniau i Gymru
Adroddiad gan:	Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd
Pwrpas yr Adroddiad:	Ymgynghoriad.
Gweithredu:	Ymateb i'r ymgynghoriad.

1. Cyflwyniad

Ar 24 Mawrth 2016, cyhoeddodd y Comisiwn Ffiniau i Gymru ('y Comisiwn') ddechrau Arolwg 2018 o Etholaethau Seneddol yng Nghymru, yn unol â darpariaethau Deddf Etholaethau Seneddol 1986 fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Systemau Pleidleisio Seneddol ac Etholaethau 2011. Cyhoeddwyd yr adroddiad uchod gan y Comisiwn Ffiniau i Gymru ar 13 Medi, gan ofyn am sylwadau ar y cynigion cychwynnol erbyn 5 Rhagfyr 2016.

2. Crynodeb o'r cynigion - Cymru

Mae'r ddeddfwriaeth newydd wedi lleihau nifer yr etholaethau seneddol yng Nghymru o 40 i 29.

Ni fydd unrhyw etholaeth yn parhau heb ei newid dan y cynigion cychwynnol. Ar gyfer llawer o ardaloedd, mae'r newidiadau arfaethedig yn helaeth.

Byddai Ynys Môn yn un o 16 o'r etholaethau presennol wedi'u cynnwys yn llawn mewn etholaethau newydd.

Mae Ynys Môn yn un o saith prif gyngor yng Nghymru sy'n disgyn islaw nifer uchaf yr amrediad etholwyr statudol, felly gellid eu cynnwys yn llawn mewn etholaeth newydd.

O'r 881 o wardiau etholiadol yng Nghymru, byddai 880 wedi'u cynnwys yn llawn mewn etholaethau newydd.

3. Crynodeb o'r cynigion - Ynys Môn

Cynigir creu etholaeth sirol yn cynnwys:

Ynys Môn CC presennol yn gyfan yn cynnwys wardiau etholiadol Sir Ynys Môn, sef Aethwy (4,906), Bro Aberffraw (2,882), Bro Rhosyr (3,626), Caergybi (6,146), Canolbarth Môn (4,874), Llifon (3,963), Lligwy (4,621), Seiriol (4,407), Talybolion (4,430), Twrcelyn (5,229) ac Ynys Gybi (4,203); a,

Y wardiau etholiadol yn **Arfon** CC presennol a Sir Gwynedd, sef Arllechwedd (971), Bethel (1,020), Cadnant (1,438), Cwm-y-Glo (710), Deiniol (496), Deiniolen (1,263), Dewi (1,098), Garth (420), Gerlan (1,559), Glyder (1,139), Hendre (835), Hiracl (881), Llanrug (1,289), Marchog (1,446), Menai (Bangor) (839), Menai (Caernarfon) (1,671), Ogwen (1,556), Pablig (Caernarfon) (1,344), Penisarwaun (1,293), Pentir (1,636), Seiont (2,079), Tregarth & Mynydd Llandygai (1,531) a Y Felinheli (1,624).

Byddai gan yr etholaeth hon 77,425 o etholwyr sydd 3.6% yn uwch na chwota etholiadol y DU, sef 74,769 o etholwyr fesul etholaeth.

Mae'r adroddiad yn nodi ni all Ynys Môn fodloni'r gofynion statudol mewn perthynas â maint yr etholaeth ar ei phen ei hun.

Ystyriwyd sawl opsiwn, ond teimlwyd, oherwydd nifer yr etholwyr ychwanegol sydd eu hangen a'r gofyniad i'r Comisiwn ystyried ffiniau llywodraeth leol, y dylai'r etholaeth gynnwys y wardiau o amgylch Bangor ac yn cynnwys Tref Caernarfon a'r wardiau hynny yn uniongyrchol i'r dwyrain o Gaernarfon. Yn y modd hwn, mae'r etholaeth i'r de o Ynys Môn yn gyfan gwbl o fewn Sir Gwynedd.

Dewis arall fyddai cynnwys wardiau etholiadol i'r gogledd o Fangor, ond, gan ystyried yn benodol maint daearyddol 'Gogledd Clwyd a Gwynedd' (gweler tudalen 15) ac etholaeth 'Colwyn and Conwy' (gweler tudalen 19), ystyriwyd y byddai effeithiau niweidiol ar yr etholaethau cyfagos a fyddai'n llai dymunol.

4. Enw'r Etholaeth

Yr enw a awgrymir ar gyfer yr etholaeth yw **Ynys Môn ac Arfon** a'r enw arall a awgrymir yw **Isle of Anglesey and Arfon**.

Gan fod etholaeth bresennol Ynys Môn wedi'i chynnwys yn gyfan gwbl o fewn yr etholaeth, defnyddiodd y Comisiwn yr enw hwnnw yn gyntaf yn yr enw etholaethol arfaethedig. Ystyriwyd sawl opsiwn ar gyfer yr enw ychwanegol ac, oherwydd y gyfran o etholaeth bresennol Arfon a gwmpesir gan yr etholaeth newydd - tua 75% o'r etholaeth - ystyriwyd mai Arfon oedd yr enw mwyaf priodol.

Er gwybodaeth, yn ei gyfarfod ar 6 Mawrth 2012, rhoddodd y Cyngor Sir ystyriaeth i gynigion cychwynnol blaenorol eraill mewn perthynas ag arolwg o etholaethau seneddol gan y Comisiwn Ffiniau i Gymru. 'Menai ac Ynys Môn' oedd yr enw a awgrymwyd. Yn y cyfarfod hwnnw, penderfynodd y Cyngor:

"awgrymu i'r Comisiwn Ffiniau i Gymru y dylid galw'r etholaeth seneddol arfaethedig yn Môn a Menai"

5. Materion i'w hystyried

Gofynnir i'r Cyngor gadw mewn cof y materion canlynol wrth ystyried ei ymateb i'r ymgynghoriad:

- Cyd – destun hanesyddol o safbwynt cynrychiolaeth seneddol a'r angen i ddiogelu hunaniaeth unigryw'r ynys a'i ffiniau gweinyddol naturiol.
- Byddai ymestyn ffiniau'r etholaeth yn gwanhau atebolrwydd lleol a statws yr ynys.
- O dan y cynigion cychwynnol ar gyfer Lloegr, mae dwy o'r 501 etholaeth a ddyrennir i Loegr wedi'i neilltuo ar gyfer yr Ynys Wyth – mae Deddf 2011 yn nodi bod rhaid i Ynys Wyth gael dwy etholaeth (sydd ar hyn bryd yn un etholaeth). Mae dwy etholaeth ynsoedd yn yr Alban hefyd wedi'u diogelu o dan y Ddeddf – Orkney a Shetland, Na h-Eileanan.
- Rhoddodd Arweinyddion y Grwpiau ystyriaeth i'r cynigion cychwynnol ar 22 Medi 2016 a'r farn oedd na ddylid eu cefnogi.

6. Argymhellion

Gofynnir i'r Cyngor Sir:

- Am ei sylwadau ar y cynnig i greu'r etholaeth seneddol newydd a'r awgrym ar gyfer enw, hy **Ynys Môn ac Arfon** ac **Isle of Anglesey and Arfon**
- awdurdodi'r Prif Weithredwr, mewn ymgynghoriad â'r Arweinydd, i baratoi ymateb ar ran y Cyngor i'r Comisiwn Ffiniau dros Gymru erbyn 5 Rhagfyr 2016.

Dolen i'r adroddiad llawn:

http://comffin-cymru.gov.uk/2018-review/initial_proposals?skip=1&lang=cy